

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र :- नेपाली सम्बन्धी विषय

खण्ड (क) - ३० अंक

- १. नेपाली भाषा** **१०%**
- १.१ भाषाको परिभाषा र सामान्य विशेषता
१.२ भाषा विज्ञान र यसका क्षेत्र तथा शाखाहरू
१.३ ध्वनि विज्ञान, वर्ण विज्ञान, रूप विज्ञान, वाक्य विज्ञान र अर्थ विज्ञानको सामान्य परिचय, विशेषता र प्रयोगको अवस्था
१.४ भाषाको प्रयोग (प्रयोक्ता, विषय र भूमिका)
१.५ नेपाली भाषाको उत्पत्ति, विकास र वर्तमान स्थितिको संक्षिप्त परिचय
१.६ नेपाली भाषाको स्वरूप
१.६.१ नेपाली उच्चारण व्यवस्था (स्वर, व्यञ्जन र अक्षर प्रणाली)
१.६.२ कथ्य र लेख्य भाषाको भेद तथा अन्तरसम्बन्ध
१.६.३ नेपालीका मुख्य मुख्य भाषिका र उप भाषिकाको परिचय (क्षेत्रगत वितरण, रूप र प्रयोग)
१.६.४ स्तरीय नेपाली प्रयोगमा भाषिका तथा उपभाषिकाको प्रभाव (शब्द भण्डारका दृष्टिले)
१.६.५ नेपाली भाषाको विकासकारणमा भएका प्रयत्न र आन्दोलनहरू
१.६.६ व्याकरण र शब्दकोश निर्माणका प्रयत्नहरू
१.७ राष्ट्र भाषा र प्रमुख राष्ट्रिय भाषाहरू
- २. नेपाली साहित्य र बालसाहित्य** **१०%**
- २.१ नेपाली नाटक
२.१.१ नाटक तथा एकाङ्कीको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम
२.१.२ नेपाली नाटक तथा एकाङ्कीका पूर्ववर्ती र उत्तरवर्ती मुख्यमुख्य रचनाकारहरूका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू
२.२ नेपाली कथा र उपन्यास
२.२.१ कथा तथा उपन्यासको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
२.२.२ नेपाली कथा तथा उपन्यासका क्षेत्रका पूर्ववर्ती र आधुनिक स्रष्टाहरूका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
२.३ नेपाली कविता र काव्य
२.३.१ कविता तथा काव्यको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
२.३.२ नेपाली कविता तथा काव्यका क्षेत्रका पूर्ववर्ती तथा उत्तरवर्ती स्रष्टाहरूका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
२.४ साहित्यशास्त्र र नेपाली समालोचना
२.४.१ पूर्वीय र पाश्चात्य साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, प्रमुख मान्यता, विभिन्न वादहरू, सिद्धान्तहरू र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
२.४.२ प्रमुख नेपाली समालोचक र तिनका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
२.५ बाल साहित्य
२.५.१ बाल साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, प्रमुख मान्यता, र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
२.५.२ प्रमुख नेपाली बाल साहित्यका स्रष्टाहरू र तिनका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू
- ३. नेपाली भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक** **१०%**
- ३.१ भाषा पाठ्यक्रमका विशेषता तथा स्तम्भहरू
३.२ नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको विकासक्रम (वि.सं.२०२८ अघि र पछि)

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ३.३ पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माणका सिद्धान्तहरू र प्रयोग
३.४ विद्यालय तहका पाठ्यक्रमहरू
३.४.१ प्राथमिक, निम्नमाध्यमिक र माध्यमिक पाठ्यक्रम
३.४.२ उक्त पाठ्यक्रमका उद्देश्य, क्षेत्र, क्रम र विधागत स्पष्टीकरण
३.४.३ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक परीक्षण, कार्यान्वयन एवं मूल्याङ्कन प्रक्रिया

खण्ड (ख) - ३० अंक

४. **रचना प्रक्रिया र अभिव्यक्ति प्रणाली** **१०%**
- ४.१ अनुच्छेद लेखन (पदसंगतिमा आधारित निर्देशित प्रकारको टिप्पणी/प्रतिवेदन लेख्ने सीप) ।
४.२ अनुलेखन (दिइएको अनुच्छेदलाई विषय, प्रसङ्ग, तर्क र औचित्यका दृष्टिले विभिन्न छोटो छोटो अनुच्छेद बनाउने सीप) ।
४.३ पत्रलेखन (विभिन्न प्रयोजन र परियोजनाका लागि आवश्यक प्रारूप, प्रतिवेदनको निवेदन, सूचना आदि लेख्ने र प्रारूप तयार गर्ने काम तथा सीप)
४.४ प्रविधि (रेखाङ्कन, प्रारूपको तयारी, सम्पादन आदि काममा आधुनिक प्रविधिको उपयोग गर्ने ज्ञान र सीप) ।
४.५ साहित्यका विभिन्न विधा र विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित कृतिहरूको समीक्षा (पठन, परिचय, प्रभाव, प्रस्तुति र सारांश लेखन) ।
५. **सम्पादन र अनुवाद** **१०%**
- ५.१ पाण्डुलिपिको सम्पादन/भौतिक पक्ष
५.१.१ मुखपृष्ठ (सम्बद्ध र आकर्षक)
५.१.२ मुद्रण (अक्षरको रङ्ग, साइज, शुद्धता र पठनीयता)
५.१.३ कागज (रङ्ग र गुणस्तर)
५.१.४ जिल्ला (साधारण र अन्य)
५.१.५ सिलाइ (स्टिचिङ्ग, धागोको र अन्य)
५.२ पाण्डुलिपिको सम्पादन/विषयवस्तु
५.२.१ पाठ्यवस्तु, चित्र, रेखा, अभ्यास र यिनीहरूको बीचमा सम्बन्ध स्थापना
५.२.२ शिक्षकलाई निर्देशन, विशेषांश टिप्पणी र सूचना, विद्यार्थीलाई निर्देशन
५.२.३ भूमिका, नयाँ तथा कठिन शब्दहरूको सूची, प्राविधिक तथा पारिभाषिक अप्रचलित शब्दहरूको अर्थ ।
५.२.४ मानक शब्दावलीको प्रयोग र शुद्धता
५.२.५ अनुवाद गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू
५.२.६ मूलकृतिको पठन
५.२.७ शब्द भण्डार/समानान्तर शब्दको चयन
५.२.८ अनुवाद
५.२.९ सम्पादन र पुनरावलोकन
६. **शोध/अनुसन्धान** **१०%**
- ६.१ शोध/अनुसन्धानको परिचय, विशेषता र प्रयोजन
६.२ शोध प्रस्ताव, परिचय, विशेषता र अङ्गहरू
६.३ अनुसन्धान प्रतिवेदन
६.४ पाद टिप्पणी र सन्दर्भ सामग्री

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

खण्ड (ग) - २० अंक

७. भाषा शिक्षण र नेपाली भाषा १०%
- ७.१ भाषा शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र उपादेयता
७.२ भाषा शिक्षणका आधारभूत सिद्धान्तहरू
७.३ भाषिक सीप र तिनका क्रियाकलापहरू
७.४ नेपाली भाषा शिक्षण सन्दर्भ
७.४.१ पहिलो र दोस्रो भाषा शिक्षणका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण
७.४.२ राष्ट्रभाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण
७.४.३ विदेशी भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण
७.५ विधा शिक्षण
७.५.१ भाषिक सीपहरूको शिक्षण (सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ)
७.५.२ गद्य शिक्षण
७.५.३ पद्य शिक्षण
७.५.४ रूपक शिक्षण
८. व्याकरण शिक्षण र नेपाली व्याकरण १०%
- ८.१ शब्द भण्डार
८.२ शब्दवर्ग अवधारणा, वर्गीकरण र प्रयोग
८.३ रूपायन र व्युत्पादन प्रक्रिया तथा प्रयोग
८.४ प्राविधिक शब्दहरू, अर्थ निर्धारण र भाषान्तरण
८.५ द्वित्वको रूप र प्रयोग
८.६ पदसंगति (लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरार्थीको प्रयोग)
८.७ काल र भाव
८.८ धातु / क्रिया (सामान्य र प्रेरणार्थक)
८.९ वाच्य
८.१० कारक, विभक्ति र यिनीहरूको प्रयोग
८.११ उक्ति परिवर्तन
८.१२ वाक्य, वर्गीकरण, विश्लेषण / संश्लेषण
८.१३ व्याकरण शिक्षणका विधिहरू (निगमन, आगमन, पाठ्यपुस्तक र भाषासंसर्ग विधि)

खण्ड (घ) - २० अंक

९. शिक्षण योजना र शिक्षण सामग्री १०%
- ९.१ योजनाको परिचय, अङ्गहरू, योजना निर्माणका लागि पूर्वाधारहरू
९.२ दैनिक योजना, एकाइ योजना र वार्षिक योजना परिचय र प्रयोग
९.३ शिक्षण सामग्रीको परिचय, वर्गीकरण र उपयोगिता
९.४ भाषा शिक्षणमा उपयोग हुने आधारभूत शिक्षण सामग्री र तिनीहरूको प्रयोग गर्ने तरिका र उपयोगिता
१०. भाषिक मूल्याङ्कन १०%
- १०.१ मूल्याङ्कनको परिचय, भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरू
१०.२ भाषिक मूल्याङ्कनका साधन तथा उपायहरू
१०.३ विशिष्टीकरण तालिकाको परिचय र उपयोग
१०.४ विभिन्न प्रयोजनका लागि प्रश्न निर्माण र प्रयोग

(((((

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्रको एकाईहरूको प्रश्नसंख्या निम्नानुसार हुनेछ ।

द्वितीय पत्रका खण्ड	क			ख			ग		घ	
द्वितीय पत्रका एकाई	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
प्रश्न संख्या	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

विषयगत नमूना प्रश्नहरू (Sample questions)

१. नेपाली भाषाको विकासक्रमको समीक्षात्मक टिप्पणी गर्नुहोस्
२. नाटक विधालाई चिनाउँदै नेपाली नाटकका आधुनिक प्रवृत्तिहरूप्रति माथि प्रकास पार्नुहोस् ।
३. नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको विकासको क्रममा वि.सं. २०२८ पछि आएका मोडहरूको चर्चा गर्नुहोस् ।
४. पाण्डुलिपि भनेको के हो ? असल पाण्डुलिपिमा हुनुपर्ने विशेषतालाई औल्याउनुहोस् ।
५. शोध प्रस्तावका प्रमुख अङ्गहरूलाई चिनाउँदै नेपाली भाषाको शोध प्रस्ताव अरु विषयको भन्दा कुन कुन कुरामा फरक हुनुपर्छ ।
६. दोस्रोभाषाका रूपमा नेपालीभाषा शिक्षण गर्दा अपनाउनुपर्ने प्रक्रियाहरू लेख्नुहोस् ।
७. व्युत्पादन प्रक्रिया भनेको के हो ? नेपाली भाषाको व्युत्पादन प्रक्रियालाई सोदारण चिनाउनुहोस् ।
८. नेपाली भाषा शिक्षणमा शिक्षण योजनाको भूमिका उल्लेख गर्नुहोस् ।
९. भाषिक मूल्याङ्कनलाई चिनाउँदै भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरूको समीक्षा गर्नुहोस् ।
१०. तलका विषयमा छोटकरीमा टिप्पणी लेख्नुहोस् :
  - क) भाषामा यादृच्छिकता हुन्छ ।
  - ख) अनुसन्धानमा पाद टिप्पणी ।

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

नेपाल आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क, इन्जिनियरिङ्ग, कृषि, वन, विविध र शिक्षा सेवाका सबै समूह/उपसमूह, राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी र एवं स्वास्थ्य सेवाको सातौं र आठौं तहका पदहरूमा प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र लिइने **सामूहिक परीक्षण (Group Test)** को लागि

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षण १० पूर्णाङ्क र ३० मिनेट अवधिको हुनेछ जुन नेताविहिन सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रूपमा अवलम्बन गरिने छ। दिइएको प्रश्न वा Topic का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समयभित्र समूहबीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति (Individual Presentation) गर्नु पर्नेछ। यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको ३ जना भन्दा बढीको समिति रहनेछ।

आयोगका सदस्य	-	अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	-	सदस्य
मनोविज्ञ	-	सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१ जना)	-	सदस्य

सामूहिक छलफलमा दिइने नमूना प्रश्न वा Topic

उदाहरणको लागि - उर्जा संकट, गरीबी निवारण, स्वास्थ्य बीमा, खाद्य सुरक्षा, प्रतिभा पलायन जस्ता Topics मध्ये कुनै एक Topic मात्र दिइनेछ।